

- ◆ הירושה שאיש אינו מחכה לה
- ◆ האם הכהן רשאי לדרוש את זירו הקבורה
- ◆ הוראות לחולה הזקוק לשתות דם
- ◆ כזית דם או רביעית דם
- ◆ ההבדל בין דם נוזלי לדם קרוש

דבר העורך

צאר פפושקה

מעשה מעניין מאד מסופר לאחרונה מפ' מקורות מהימנים, ויש בו עידוד רב וחיוק גדול ללומדי הדף היומי.

יושב היה הישיש ספון בחדרו, רכון על ספרים עבים וקדים, גדולים וקטנים, שהתחלפו תחת ידיו ההודרות לפי הצורך. חתנו הצעיר, שוהה עיניו במסיע בעדו, ושניהם שקועים בכל ישותם בבירור דבר הלכה.

לאחר שלושה יממות של התלבטות, חקירה, עיון, מחשבה והרהורים, הוציאו השניים מתחת ידיהם שתי שורות קצרות, בהירות, מובנות לכל אדם יהודי. תמצית הזיקוק של ימי עמל ויזע, נקוזו לתוך המשפטים התמימים, פשוטי המראה והצורה.

היו אלה גדול הדור, מרן רבי ישראל מאיר הכהן זצ"ל, בעל ה"משנה ברורה", וחתנו ר' הירש זצ"ל, שנפטר בצעירותו, אשר ישבו וליבנו סוגיות חמורות, כדי לסכםם לכדי הלכה ברורה, פשוטה, המובנת לכל אדם. משנה ברורה.

עם סיום כתיבת השורות הבודדות, פנה החתן ביראת כבוד אל חמיו הדגול ושאלה אנושית בפיו. מורי ורבי הגדול, בעזרת ה', הספר "משה ברורה" יתקבל בכל תפוצות ישראל. רבים יהגו בו וישננו את הכתוב בו. כלום, מי מן הלומדים בו יעלה על דעתו כמה עמל והשקעו טמונים במילים הפשוטות שהוא קורא?

נענה ה"יחפץ חיים" זצ"ל לחתנו כשחיוך של הבנה על פניו, והפליג בזכרונות אל ימים עברו.

פעם, סיפר הסבא קדישא, נקלעתי למחוז רוסי שבו הועסקו פועלים בעבודות למען הצאר ששלט ברוסיה שלטון ללא מצרים. קר היה אז, האצבעות קפאו תחת הכפפות, הקרה פשתה בעצמות, והנה עיני הבחינו בשני גברתיים, מבוגר וצעיר, שראו כאב ובנו, ועבדו ללא לאות לסקל

חידוש מדהים הסיק בעל ה"מרחשת" מסוגייתנו - כאשר אדם נפטר, צאצאיו יורשים את גופו! ממש כך.

גמרתנו מביאה, כי "החותך מן האדם צריך מחשבה והכשר", היינו: בשר אדם אינו מאכל, ולפיכך אינו מקבל טומאה, שאוכלים ומשקים - כלים ובני אדם בלבד מקבלים טומאה. כדי שהבשר יהא מוכשר לקבלת טומאה עליו לעבור שני תהליכים. ראשית יש לחשוב עליו כעל מאכל, להתכוון לאוכלו, ולאחר מכן על המאכל להרטב ממשקה; או אז, אם תגע בו טומאה - טמא הוא.

לדעת חלק מן הראשונים, למסקנת גמרתנו מדובר הן על בשר שנחתך מן החי והן על בשר שנחתך מן המת [נשאין בו כזית, לגבי צירופו עם אוכל אחר לקבלת טומאה], והרמב"ם (הל' טומאת אוכלין פ"ג הל' ז') אכן פוסק, כי דין זה אמור גם בבשר מת. בעל ה"מרחשת" (ח"א סי' א') התקשה בהבנת הדברים, שכן, לא כל אדם החושב לאכול דבר מה, הופך אותו בכך למאכל, רק בעל החפץ הוא הרשאי לעשות כן, ששלו הוא. מאחר שמת אסור בהנאה, כיצד יתכן שיש בעלים לגוף המת, אחר שהוא אסור בהנאה? מוכח, הוא אומר, כי גם על דברים שאסור ליהנות מהם, תיתכן גם תיתכן בעלות [נועיי"ש שהוכחה זו קיימת אף לדעת הראב"ד שהשיג על הרמב"ם שם].

הבה נהרהר, כותב הגאון רבי ישראל זאב גוטסמן זצ"ל (ראה בספר הזכרון להגר"ח שמואלביץ עמ' תקל"ז) מי הוא זה ההופך לבעלים על המת? על כרחך אלו היורשים, אשר בחלקם נופלת ירושת הנפטר, ובכלל זה הבעלות על גופו. אלו, אם מחמת סיבות מוזרות ככל שיהיו, יחשבו על בשר המת כמאכל, יהיה דינו כאוכל והוא מוכשר לקבלת טומאה. [סוגייתנו כדעת רבנן, שגם כאשר בשר אסור בהנאה הוא נחשב אוכל. עיי' "משנה למלך" ה' אבל פרק י"ד ה' כ"א ד"ה עוד נראה להביא ראיה].

האם הכהן רשאי לדרוש את זיווג הקבורה: דברים אלו, הוא אומר, מבהירים יפה דיון מעניין שהתקיים לפני המהרי"ל (שו"ת סי' ס"ה). כידוע, כהנים השוהים בבית שיש בו מת, צריכים להמלט משם כל עוד נפשם בס, שאסורים הם להטמא למת. שאל נשאל המהרי"ל, אם הכהן העומד מחוץ לביתו, רשאי לכפות את יורשי המת לקבורו מיד, בלא השתהות ובכך לאפשר לו להכנס לבניין שבו הוא מתגורר. למרבה הפלא המהרי"ל מסביר, כי הנידון הוא בהכלות נזיקין, מפני שהטומאה נחשבת כחץ המזיק אחרים (ועיי' "חתם סופר" ב"ב כב).

הלומד את הדברים מתפלא. אכן הטומאה היא תץ, אך היורשים אינם בעלי החיצים

לעילוי נשמת

הר"ר **אפרים סגל** ז"ל

ב"ר יצחק מאיר ז"ל

נלב"ע כ"ז מרחשון תשל"ג

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח ע"י בנו עו"ד
הר"ר מנחם סגל שיחי' - תל אביב

לעילוי נשמת

מרת **דבורה קאופמן** ע"ה

ב"ר יששכר אליהו ז"ל נלב"ע כ"ט חשוון תש"ן

עליזה פלס ע"ה

ב"ר שמחה (סאליו) ז"ל נלב"ע כ"ו חשוון תשל"ג

ת.נ.צ.ב.ה.

הר"ר **ערן פלס** ומשפ' שיחיו-בני ברק

לעילוי **בשמת**

הרה"ח ר' ישעיהו יחיאל גראווכר ז"ל

ב"ר אברהם אלימלך ז"ל

גלר"צ ר"ה חיסון חש"מ

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

מרת טובה בורנשטיין ע"ה ב"ר משה אליעזר ז"ל

נלב"ע כ' חשוון תשנ"ב ת. נ. צ. ב. ה.

הונצחה ע"י חתנה ובתה הר"ר **יעקב בר נח** מרת **רינה** שיחיו -סביו

נשמת אדם

נר ה'

ואין להם כל שייכות אל הטומאה; יפנה נא הכהן הנכבד אל המת וינסה לשכנע אותו לזרז את קבורתו, מה לו לבוא בטענות אל הירשנים? מוכח מן הדברים, כי יורשי הנפטר יורשים גם את גופתו, ולפיכך התעורר דיון אם הירשנים חייבים לפנות את המת במהירות האפשרית [ועיי' במרחשת שם שהוכיח כי לדעת הרמב"ם לא ניתן להעמיד את הסוגיה במת גוי, אך לדעת רש"י צריך לפרש את סוגייתנו במת גוי]. [לעצם ההוכחה מנידון המהרי"ל, עיי' שהעלה סברה, כי גם אם הירשנים אינם יורשים את גוף הירש, עדיין הם המחוייבים בקבורתו, שמצווה על הירשנים לטפל בקבורתו, עיי' רמב"ם הל' אבל פרק י"ב הל' א', ומשכך כל עוד שאינם קוברים אותו, הרי הם נחשבים מזיקים, עיי' רמ"ה ב"ב ב/ב].

דף כב/א הואיל ואין בו כזית

הוראות לחולה הזקוק לשתות דם

כידוע, דיני האכילה ודיני השתיה שבתורה מותנים בשיעור המאכל והמשקה הנדונים. כדי לקיים מצוות אכילת מצה, יש לאכול מצה בשיעור כזית, נזיר האסור בשתיית יין, אינו לוקה אלא בשתיית רביעית יין.

כזית דם או רביעית דם: הכל יודעים, כי מדת השיעור של המאכלים היא 'כזית' ומידת השיעור של המשקים היא רביעית. והנה, בלומדנו את גמרתנו דומה כי היוצרות מתהפכים. הגמרא מביאה ברייתא בה מבואר, שהאוכל לב של עוף אשר לא קרעוהו כדי להוציא ממנו את דמו, אינו לוקה על שאכל דם, אף על פי שהדם אסור, "הואיל ואין בו כזית". כזית? הלא הדם הוא משקה, והשיעור הקובע לגביו הוא רביעית ולא כזית.

המעין בפסקיו של הרמב"ם תמה כפליים. במקום אחד הורה הרמב"ם (הל' מאכלות אסורות פ"ו הל' ד'): "ודם... האוכל ממנו **כזית** לוקה, שנאמר וכל דם לא תאכלו", ומספר פרקים אחר כך הרמב"ם פוסק (פרק י"ד הל' ט'): השותה רביעית... או ששתה מן הדם מעט מעט, אם שהה... כדי שתיית **רביעית** מצטרפין" - רביעית או כזית?

דם נוזלי - רביעית, דם קרוש - כזית: רבינו בעל ה"ערוך לנר" זצ"ל ישב תקופה ארוכה על מדוכה זו, לאחר שהובאה לפניו שאלה הלכתית על אודות חולה מסוכן שהרופאים ציווהו לשתות בכל יום דם בהמה לרפואתו. מאחר שאיסור זה כרוך בעונש כרת, הוא התבקש להורות לחולה את שיעור הדם אשר ישתה, ובכך יפחות מן השיעור אשר השותה אותו נענש בעונש כרת. ה"ערוך לנר" התכתב בנושא עם רבים מגדולי דורו, כפי שניתן להיווכח בששת הסימנים הפרושים בהרחבה בספרו "בניין ציון" (סי' מ"ט, נ"א, נ"ב, נ"ג, נ"ד), ורבים מתלמידי החכמים נטו לומר, כי שיעור האיסור תלוי בצורת הדם; אם הוא נוזלי, הרי הוא נידון כמשקה ששיעורו רביעית, ואם הוא קרוש, הרי הוא נידון כמאכל ששיעורו כזית.

כמות הדם - כמאכל, שיעור זמן אכילתו - כמשקה: ברם, בעל ה"ערוך לנר" ממאן לקבל חלוקה זו, משום שאם כנים הדברים, יש להניח שהרמב"ם היה מציינם במפורש ולא היה מותיר אחריו כתבים הסותרים זה את זה באופן בולט כל כך. לפיכך הוא מבאר, כי שיעור הדם שונה משיעור יתר המשקים, משום שדינו נכתב בתורה בלשון אכילה: "לבלתי אכל הדם" (דברים יב/כג), ועל כן, הן דם נוזלי והן דם קרוש, שיעורו בכזית. לדעתו, כוונת הרמב"ם היא להבדיל בין כמות הדם הנחשבת כשיעור לבין פרק הזמן שבו השותה שיעור כזית מתחייב, שהרי מספר טיפות דם שאדם שתה במרווחי זמן גדולים ביניהם אינן מצטרפות לכדי שיעור. על כך כותב הרמב"ם, כי אומנם שיעור כמות הדם הוא כזית, שנאמר "לבלתי אכל הדם", אך פרק הזמן המאגד בתוכו את שתיית הדם, הוא זמן שתיית רביעית משקה ולא זמן אכילת פרס, השיעור הנהוג במאכלים מוצקים, שהרי סוף סוף הדם הוא משקה. וכן דעת אחרונים נוספים, עיי' ספר המפתח פ"ו הל' א'.

דף כה/א אמרו עליו על בבא בן בוטא שהיה מתנדב אשם תלוי בכל יום חוץ מאחר יום הכיפורים יום אחד

חתן וכלה צריכים להתענות כאשר יום לפני חתונתם היתה תענית ציבור?

גמרתנו מספרת על מנהג חסידות שנהג בבא בן בוטא, בהביאו קרבן אשם תלוי בכל יום, מחשש שעבר עבירה, משום שלדעתו אשם תלוי הוא "אשם חסידים" כלשון המשנה, ואדם רשאי להתנדב קרבן זה בכל יום, כדי לכפר על חטאים עלומים אשר הוא לא היה מודע להם. בכל יום הוא היה מקריב את קרבנו, לבד מאשר ביי"א בתשרי, שכן, יום אחד בלבד לאחר יום הכיפורים הוא בוודאי לא עבר עבירה.

מנהג החסידות של בבא בן בוטא, נוגע לא רק לצדיקים ולאנשי מעשה בדרגה נשגבה, ולא רק למי שסבר כמותו שקרבן אשם תלוי הוא קרבן נדבה, אלא גם לאחר שנפסקה הלכה שלא כמותו, עדיין דברים אלו נוגעים לכל אדם.

בי"א תשרי אין לומר "יהי רצון" של אשם תלוי: ב"שולחן ערוך" (סי' א' סעי' ה') כתב: "טוב לומר פרשת העקידה ופרשת המן ועשרת הדברות ופרשת עולה ומנחה ושלמים וחסאת ואשם". לאחר מכן אומרים "יהי רצון כאילו הקרבתי..." (עיי' סעי' ז', ובנושא

בידיהם אבנים מן הדרך, כדי להכשירה לשמש כדרך ראשית.

אבנים חדות נעקרו בציפורניהם זבות הדם, הסדקים שעל גב ידיהם התמלאו בריסתי קרח וצבו את בשרם, פתיתי שלג התעופפו לכל עבר וכיסו את עיניהם, והם, ממשכים במטרה ללא לאות, באותו מרץ, סוללים את הדרך.

או אז, יישר הצעיר את גבו, מתח את שריריו בלאות ופנה אל אביו, "אבא, הדרך הזו עתידה להפוך לכביש ראשי. המונים יאוצו על פניה וישעטו עליה. האם מי מהם יידע וישער כמה דם, שרירים, מאמץ וטרחה הושקעו בכל פיסת אדמה שהם חולפים על פניה ביעף?

הרבה תבונה טמונה בשאלתו של הנער הצעיר, אף כי אין זה מן הנמנע שהוא לא התכוון לכך. זה הוא טבע האדם, מעטים מסוגלים לעמוד במשך שנים בלא שיידעו על קיומם; עוד פחות מכך מוכנים שאחרים יקטפו את פירות הצלחתם, ואילו הוא עומד על הדרך הזו זמן כה רב, מסקל את האבנים, מיישר את המהמורות, מוסר את נפשו עבור הדרך...

האבא, שמע בשתיקה את הדברים, פסק גם הוא מעבודתו, הסיר את כובע הצמר שהגן על אוזניו וכיסה את מצחו, התבונן מקרוב לתוך עיניו של בנו והפטיר שתי מילים: "צאר פפושקה". בעברית זה שלש מילים: "הצאר הוא האבא". אמר ולא יסף. הוא שב וחבש את כובעו, התכופף אל הקרקע והוסיף לעבוד עבור הפפושקה. כשעובדים בשביל אבא פפושקה אין שאלות. לא צריך תשובות. עושים מה שצריך.

אנחנו, המשיך ה"חפץ חיים" זצ"ל בדבריו לחתנו, עובדים עבור אביו שבשמים, להבדיל אלף אלפי הבדלות, בלי כל חשבונות, לעשות רצון אביו שבשמים, מעבר לכך הכל זניח. כאשר יהודי עובד את בוראו, אל לו למדוד את הכמות ולאמוד את ההספק, או להשלות את עצמו כי אם רק הוא בלבד ייעדר מן הלגיון הגדול, לא יארע מאומה, אף אחד לא יחוש בחסרונו. חלילה. כל מטרותיו היא לעשות את רצונו יתברך - זה העיקר, זו המטרה, ומשכך, כל החשבונות מוסטים הצידה, מוזחים אל השוליים, והיהודי ממשיך בדרכו, סולל ומכשיר את משעולו אל ייעודו.

לומדי דף היומי העומדים עוד מעט קט לסיים את השי"ס, משימה בת שבע וחצי שנים, רשאים להביט בגאווה לאחור על הדרך הסלולה שהותירו בצעתם העקבית הבלתי מתפשרת. יש שהמסכתות קשות, עיתים הסוגיות אינן מובנות עד תומן ויש צורך לעמוד קשות כדי לעמוד על קנקנם, אך בדרכם הבוטחת, קדימה, עוד דף, עוד שיעור, עוד יום, הם מגשימים את רצון אביו שבשמים, וזוכים לסייעתא דשמיא.

.....
המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד ממנה מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה.
כתובתנו: ת.ד. 471 בני ברק, פקס: 03-570-67-93
mendelson@meorot.co.il
.....
ברכת התורה העורך

פנינים

כתב הרמ"א בהלכות עשרת ימי תשובה (סי' תכ"ג סעי' א'):

"וספק עבירה צריך יותר תשובה מעבירה ודאי, כי יותר מתחרט כשיודע שעשה משאיתו יודע. ולכן קרבן אשם תלוי הצורך להיות יותר ביוקר מחטאת."

דף כז/א ראוייה כפרה זו שתכפר על יוצאי מצרים

גרעין שצמח

בשעה שמקיימים את מצוות עגלה ערופה על חלל שנמצא בשדה ולא נודע מי הכהו, זקני העיר אומרים (דברים כא/ח) "כפר לעמך ישראל אשר פדית ה'", ובגמרתנו נאמר - "ראויה כפרה זו שתכפר על יוצאי מצרים".

אמו הגאון רבי חיים שמואלביץ זצ"ל, לרציחה שהתרחשה יש שורש ומקור קדום, גרעין שצמח והתפתח. יוצאי מצרים זקוקים לכפרה על כך שמוציאי חליהם יצא רוצח ("שיחות מוסר, ח' - תשל"ב).

דף כזא רבי זירא בר אדא מהדר תלמודיה כל תלתין יומין

ד"ף ליום

מספרים, כי הגאון מוילנא זצ"ל היה חוזר מדי יום על פי"ד דפים, ומסיים את השי"ס אחת לחודש. היו אומרים שהוא לומד דף (84) ליום...

פעם סיפרו ל"חזון איש" זצ"ל כי הגר"א עסק בסוגית "ערוגה" משך זמן רב כל כך שניתן למור בו חצי שי"ס. נענה החזון איש בבדיחות ואמר: אף אני עסקתי בה במשך זמן כזה שהגר"א היה לומד בו חצי שי"ס; וכי כמה הוא זמן זה אצל הגר"א? שבויעים...

דף כזא מהדר תלמודיה כל תלתין יומין

הסיום האלף

בערוב ימיו בעל ה"שאגת אריה" זצ"ל ערך סיום השי"ס. מקורביו תמחו - וזו לו פעם ראשונה שהוא מסיים את השי"ס? ...
כשהציעו לפניו את פליאת הסביר להם: זהו הסיום האלף של כל השי"ס עם תוספות!...

דף כחא כבשים קודמים לעזים בכל מקום... מלמד ששניהם שקולין

בקדשים - הכבשים קודם

במשנתנו מבואר, כי התורה מקדימה את הכבשים לעזים בכל מקום, אף על פי שהם שקולים בחשיבותם בהקרבת קרבנות.

אם כן, למה הקפידה תורה להקדים תמיד כבשים לעזים?

הגמרא (שבת עז/ב) אומרת, כי מדרך העולם שעזים הולכות לפני הכבשים - כך ברייתו של עולם, חושך ואחר כך אור, העזים השחורות מקדימות את הכבשים הלבנות.

לפיכך, מאחר שבקדשים הלילה הולך אחר היום, כידוע, התורה הקפידה להקדים כבשים לעזים!... ("שושנים לדוד", כאן).

דף כחב תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם

שלום לתומכי התורה

תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם.
מרבים, כותב בעל ה"ערוך לנר" (בסוף יבמות), פשוטו כמשמעו, הם מרבים שלום גם אצל אחרים, אצל תומכי התורה, כפי שמשמע מן הפסוקים "ירב שלום בניך, שלום רב לאוהבי תורתך"...

דף כחב ורב שלום בניך

ברכות נזיר יבמות כריתות

מימרא זו של רבי אלעזר מסיימת ארבע מסכתות מלבד מסכתנו: ברכות, יבמות, נזיר, יבמות.

מתק לגלות שראשי תיבותיהן הן "בניך".... (פנינים משולחן הגר"א, של"ד).

כלי השו"ע לגבי חטאת ואשם). בעל ה"שב יעקב" (ח"א סי' ב) מחדש, כי ביי"א בתשרי אין לומר "יהי רצון" לאחר אמירת פסוקי קרבן אשם תלוי, מפני שאין חוששים שאדם חטא תוך יום אחד בלבד מאז יום הכיפורים, ואילו ספיקות של חטאים שהשתרגו עליו לפני יום הכיפורים, נתכפרו ביום הקדוש (מובא בשע"ת שם אות י').

חתן וכלה אשר עמדו להנשא בליל י"ב טבת, הפנו שאלה מעניינת אל הגאון רבי משה פיינשטיין זצ"ל (שו"ת "אגרות משה" או"ח ח"א סי' קס"ז). מנהג ישראל שהחתן והכלה צמים ביום החופה, והטעם העיקרי למנהג זה הוא לשם כפרה על עוונותיהם. והנה, מאחר שיום לפני כן הם צמים ממילא - תענית עשרה בטבת - שמא אינם זקוקים לצום ביום חתונתם, כאמור לעיל, שאין לחשוש שאדם חטא בתוך יום אחד בלבד.

בעל ה"אגרות משה" השיבם, כי לא זו בלבד שעליהם לצום, אלא גם חתן הנישא ביי"א תשרי יצום! [כמשמעות דברי ה"מגן אברהם" סי' תקע"ג סעי' א'], וטעמו, כי בבא בן בוטא הביא קרבן אשם על חטאות שבשגגה, ועל חטאות שבשגגה אין צריך לחשוש ביום הראשון שלאחר יום הכיפורים. ברם, תענית החתן והכלה באה גם על עבירות שבמזיד, חלילה, ועל אלו, ראוי להתענות גם לאחר יום הכיפורים!

דף כחא האב קודם לאם בכל מקום מפני שהוא ואמו חייבין בכבוד אביו

חובת בני הזוג לכבד זה את זה

נידון מעניין ביותר התפתח בין הגאון רבי חיים יוסף דוד אזולאי זצ"ל, הלא הוא החיד"א, לבין בנו, ושניהם הביאו ראיה לדבריהם מסוגייתנו.

חכמינו זכרונם לברכה הפליגו במעלתם של בני הזוג הנוהגים בכבוד זה בזה. אמרו חכמים (יבמות סב/ב), "האובה את אשתו כגופו והמכבדה יותר מגופו עליו הכתוב אומר, וידעת כי שלום אהלך", כמו כן אמרו (בבא מציעא נט/א), "לעולם יהא אדם זהיר בכבוד אשתו, שאין ברכה מצויה בתוך ביתו של אדם אלא בשביל אשתו". הרמב"ם כותב (הל' אישות פרק ט"ו הל' י"ט): "וכן צו חכמים שיהיה אדם מכבד את אשתו יתר מגופו".

גם האשה חייבת בכבוד בעלה (רמב"ם שם הל' כ'), ומקור הדברים בגמרתנו העוסקת בחובת הבן לכבד את הוריו ולקיים את מצוות כיבוד אב ואם. והיה אם אביו ואמו מצווים עליו לכבדם כאחת, ואין באפשרותו למלא את מבוקשם בו זמנית, אזי, אומרת הגמרא, על הבן להעדיף את כבוד אביו על כבוד אמו: "אבל אמרו חכמים, האב קודם לאם בכל מקום, מפני שהוא ואמו חייבין בכבוד אביו". מכאן, שקיימת תוספת מסויימת בחובת האשה לכבד את בעלה, על פני חובתו של הבעל לכבד את אשתו, ולפיכך, כאשר הבן ניצב בפני פרשת דרכים, יכבד את אביו, שהוא ואמו חייבים בכבודו.

עדיין איננו יודעים, אם חובת האשה לכבד את בעלה מן התורה או מדברי חכמים. בספר "ארעא דרבנן" (אות כ' סי' של"ג) הסתפק בדבר והכריע, כי חיוב זה הוא מן התורה, וכן דעת אחרונים רבים (בעפרא דארעא שמ"ה אות נ"ט, עמודי הארזים ליראים מ' נו אות א', וראה שדי חמד כללים מע' כ כלל ע"ד).

הכי כן, התפלא בנו של החיד"א, הרי לשון גמרתנו מורה במפורש כי חובת האשה לכבד את בעלה היא מתקנת חכמים; כלום לא אמרה הגמרא "אבל אמרו חכמים"? הרי לנו שחכמים הם אשר ציוו את האשה לכבד את בעלה ואין זו חובה מן התורה (וכ"כ בערך השלחן למהר"י טייב סי' תע"ב אות א'). משכך, הוא הסיק, כי סוגייתנו נשמטה מעיניו של בעל ה"ארעא דרבנן".

אביו השיב לו, כי אדרבה, אם כדבריו, שחובת האשה לכבד את בעלה היא מדברי חכמים בלבד, בלתי אפשרי להבין את הגמרא, שכן, הבן עומד בפני התלבטות את מי מהוריו לכבד, ומן התורה הוא אינו רשאי לעשות דבר, משום שעשיית רצון אחד מהם פוגעת בכבוד זולתו. לא יתכן, איפוא, שחכמים יורו לבן לכבד את אביו ובכך לפגוע בחובתו לכבד את אמו. אם חכמים הורו כן, בוודאי הרי זה משום שחובת האשה לכבד את בעלה היא מן התורה, ולפיכך על הבן לכבד את אביו על פני אמו.

[אגב, מעניין עד למאד לצטט חלק מן המשפטים שהחיד"א כתב לבנו: "שמענה ואתה דע לך, לא זו הדרך להחליט הדברים, ואשרי אדם מפתח תמיד בדברי תורה. והדברים קל וחומר כי תקרב אל עיר וקדיש אל תאמין בעצמך הפוך בה והפוך בה. הלא ידעת הא דאמרי במערבא לעולם יראה אדם בעל שמועה כנגדו. ובשם הן האדם קרא ושנה ושלש וילן בעמק ופשיטא ליה, בכל זאת אם פקח הוא לא יגזור אומר דאשתמיטתיה וכיוצא רק כה ידבר דרך אפשר מבה העיר והוא הצעיר"]

למען האמת, אומרים הפוסקים, שתי הראיות אינן מוצקות. הלשון "אמרו חכמים", כותב האדמו"ר מצאנז זצ"ל, בעל ה"דברי יציב" (שו"ת או"ח סי' ה') אינה מורה בהכרח על תקנה מדרבנן, ופעמים שחכמים אומרים את שכתוב בתורה. ואילו ראיית החיד"א, שחובת כיבוד הבעל מן התורה, שאם לא כן חכמים לא היו מתערבים ומורים לבן להעדיף את אביו, אינה ראייה מוכרחת, כך מבאר החיד"א בעצמו, אלא היא תלויה במחלוקת הנוגעת במישרין לנידונינו, כלהלן.

מה דינו של בן אשר שני הוריו מבקשים ממנו לכבדם בו זמנית, כמקרה המתואר בגמרתנו, אלא שההורים גרושים, וממילא אין חובה על האם לכבד את האב. מה

יעשה הבן (עיי' קידושין לא/א). יש אומרים, כי לא ינוע ולא יזוע, ואין לו להעדיף אחד מהם על פני זולתו (רבינו ירוחם תולדות אדם וחוה נ"א ח"ד, הובא בב"י יו"ד סי' ר"מ וישיש קדושין פ"א סי' ס"ב), ויש חולקים (י"שולחן ערוך" שם), כי הוא רשאי להעדיף את מי מהם שלבו חפץ. מעתה, לדעת הסוברים כי הוא רשאי להעדיף את אחד מהם, אין בכך כל פגיעה ובזיון בהורה השני. נמצא, שניתן לפרש גם בסוגייתנו שחכמים הורו לבן כי יעדיף את אביו, מחמת תקנה דרבנן שעל האשה לכבד את בעלה. אך ורק אם הבן אינו רשאי להעדיף את כבוד אחד מהם ואם עושה כן הוא מזלזל בכבודו של ההורה השני, תקפה הראייה הנזכרת, שחכמים לא היו מורים לבן לחרוג מן האופן שבו ראוי לו לנהוג מדין תורה [נבית מדרשו העירו, שי"ל שגם לדעה זו, אחרי שתקנו חכמים וחייבו את האשה בכבוד בעלה, ממילא אין זלזול באמו כאשר הבן מקדים את כבוד אביו, ואין זו תקנה לעקור דברי תורה].

דף כח/א מצורע עני שהביא קרבן עשיר יצא החלפת קרבנות העשיר והדל

מספר פעמים עסקנו במסכתנו בקרבנות של עשירים ובקרבנות של דלים, שכל אחד מהם מביא קרבן כפי אשר תשיג ידו. בגמרתנו מבואר, כי מצורע עשיר אשר החליט להסתפק בקרבן עני ולהביא עוף חלף בהמה, אינו יוצא ידי חובה, "עשיר שהביא קרבן עני לא יצא". ומה בדבר מצורע עני אשר התאמץ לכבד את קונו והביא קרבן של עשיר. גם על כך דנה הגמרא והיא אומרת, כי "מצורע עני שהביא קרבן עשיר יצא". הר"ש בנגעיד (יד-יב) אף כותב, שתבוא עליו ברכה. וכי יתכן אחרת?

והנה, הפותח את ספר "החינוך" במצווה קכ"ג, מוצא עצמו נבוכ בעליל. "החינוך" מפרט במצווה זו את דיני קרבן עולה ויורד הבא על טומאת מקדש וקדשיו [חטא כניסה או שהייה בטומאה בבית המקדש, ונקרא קרבן עולה ויורד, על שם שסוג הקרבן תלוי במצבו הכלכלי של החוטא] וכותב: "...ואינו נפטר בעוף או בקמח אלא אם כן הוא עני. ואם הוא עני והביא כשבה או שעירה לא יצא ידי חובתו, והטעם לפי שאחר שריחם הא-ל ברוך הוא עליו ופטרו בכך אינו בדין שידחקו עצמו להביא ביותר ממה שתשיג ידו. ובזה יקנה כל מבין עצה לבלתי עשות הוצאות ביותר מן הראוי לו לפי ממונו, למען כי בו סבה לגזול את הבריות כשמבקש לימודו ואינו מוצא". טעמו של "החינוך" מובן היטב, אך הוא סותר במפורש את האמור בגמרתנו, שעני המביא קרבן עשיר יצא ידי חובה.

אחרונים רבים עוסקים בשאלה זו וחלק מהם כתבו, כי מקור היה לו לחלק בין מצורע עני לבין יהודי עני אשר נכנס בטומאה לבית המקדש. ה"חתם סופר" (שבת קל"ה) עומד על ההבדל ביניהם.

כאשר יהודי חוטא, הוא נתבע להביא קרבן. סוג הקרבן בו הוא מתחייב תלוי במצבו הכלכלי. לאחר שנקבע כי חטאו של העני מתכפר על ידי עוף, משהביא קרבן אחר, אין זה הקרבן הראוי לו, שכבר נקבעה לו כפרתו בעוף. כל זאת בקרבן עולה ויורד, אשר בו עוסק "החינוך", הבא על חטא טומאת מקדש וקדשיו. ברם, קרבן המצורע אינו בא על חטא, ואינו בא לכפרה, שהרי המצורע לא חטא בצרעתו, כמובא בגמרתנו (כו/א). מעתה, סוג הקרבן לא היה צריך להקבע לפי מצבו של המצורע, שאינו מביא לכפרה על מעשיו, אין זה קרבן 'אישי', אלא מצב של צרעת מחייב קרבן. בכל זאת, התורה חסה על העני והתירה לו להביא עוף. ברם, אם ירצה זה להביא את הקרבן הראוי למצורע, "תבוא עליו ברכה מן השמים". נראוי לציין, כי דברי האחרונים הם ביישוב דעת "החינוך", אך לדעת הרמב"ם, הלי שגגות סוף פ"י, אין חילוק בדבר. ועיי' בהערות על ה"מנחת חינוך" שם הערה ו' בשם הגרי"ם פערלא זצ"ל.

בשורה משמחת לשוחרי תורה
יצא לאור מסכת "מעילה"
עם פירוש "אבני קודש"
מאת הרב הגאון ר' פנחס ווייס זצ"ל
ביאור נפלא בסוגיות העמוקות במס' מעילה
נדפס ביחד עם גמרא מהודרת בהוצאת וגשל
★ ★ ★
הספר יחולק חינוך למגיד שיעורים
במשדרי מאורות הדף היומי
בני ברק: רח' וגמן 1 (פינת חתם סופר 5)
ירושלים: 02-5003882
אשדוד: רח' הלל 2 טל. 08-8675902

מאורות הדף היומי

בית מדרש למגיד
שיעור דף היומי סוכוטשוב

בשורה משמחת לפוקדים את

קבר הרשב"י במירון

הננו שמחים להודיע כי זכינו ב"ה
לייסד שיעור חדש בדף היומי
בציון הרשב"י הקדוש
בחדר האחרון
בכל יום בין השעות 19:00-19:45 בערב
ע"י מגיד שיעור
הרב שלמה טשרבוני שליט"א

הציבור מוזמן

★ ★ ★

מאורות הדף היומי

בית מדרש למגיד
שיעור דף היומי סוכוטשוב

שיעור חדש לבני הנוער

במסגרת פעילותינו להקמת שיעורי תורה
לבני הנוער, הננו שמחים להודיע על קיומו
של שיעור בדף היומי לבני נוער
בישיבה התיכונית "שעלבים"
שעלבים

בכל יום בין השעות
20:30 - 19:45 בערב

ע"י מגיד השיעור
הרב אברהם בירנבוים שליט"א
מרבני בית מדרשו

מאורות הש"ס

תקליטור מס' 9

על מסכת כריתות
דף ט"ו - כ"ח לצפיה + MP3
מוקד הזמנות: 1700-500-151

לעילוי נשמת

הר"ר משה לוי ז"ל
ב"ר יצחק ז"ל נלב"ע ט"ו כסלו תשל"ב
מרת שרה לוי ע"ה
ב"ר יהודה ז"ל נלב"ע כ"ט חשוון תשנ"ה
ת.נ.צ.ב.ה.
הונצחו ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

ר' משה יהודה ברלינר ז"ל
ב"ר ישראל ז"ל
נלב"ע כ"ז חשוון תשמ"ט
ת.נ.צ.ב.ה.
הונצחו ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

הר"ר יוסף הלפרן ז"ל
ב"ר חיים ע"ה מלונדון
נלב"ע כ"ז מרחשון תשנ"א
ת.נ.צ.ב.ה.
הונצחו ע"י בנו שיחיו